

7 zaštićenih područja iz 7 različitih zemalja:

- 1 Regionalni park Notranjska, Slovenija
- 2 Park prirode Žumberak-Samoborsko gorje, Hrvatska
- 3 Nacionalni park Kalkalpen, Austrija
- 4 Nacionalni park Bükk, Mađarska
- 5 Park prirode Apuseni, Rumunija
- 6 Zaštićeni pejzaž Bijambare, Bosna i Hercegovina
- 7 Nacionalni park Tara, Srbija

ECO KARST - Usluge ekosistema zaštićenih područja u kršu - pokretačka snaga lokalnog razvoja

Bolja ravnoteža između procesa očuvanja prirode i lokalnog pro-biodiverzitetskog poduzetništva...

Akcioni plan razvoja malog poduzetništva u širem području Zaštićenog pejzaža "Bijambare", Bosna i Hercegovina

Maj, 2019

 www.interreg-danube.eu/eco-karst

Danube Transnational Programme
ECO KARST

SADRŽAJ

1	Uvod	3
2	Analiza postojeće situacije	4
2.1	Obilježja i karakteristike biološke raznolikosti	4
2.2	Opis ekosistemskih usluga	6
3	Opis pro-biodiverzitetskih poslova i prilike za daljnji razvoj	7
4	Akcionni plan - ciljevi, zadaci i implementacija	8
5	BIO mapa	18

POPIS TABELA

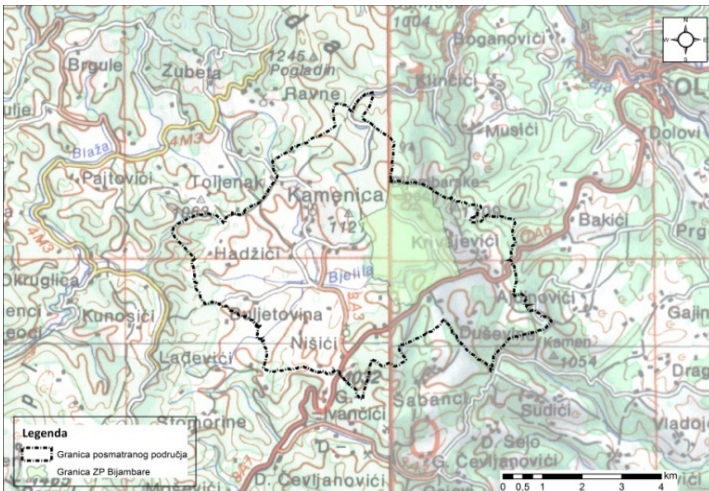
Tabela 1	Pritisci na ekosisteme	5
Tabela 2	Ciljevi za razvoj i planirane aktivnosti iz oblasti poljoprivrede	9
Tabela 3	Ciljevi za razvoj i planirane aktivnosti iz oblasti turizma	11
Tabela 4	Ciljevi za razvoju planirane aktivnosti iz oblasti drveta i nedravnih šumskih proizvoda	16
Tabela 5	Lista učesnika	33

POPIS SLIKA

Slika 1.	Mapa razmatranog, šireg područja Bijambara	3
Slika 2.	Mapa tipova ekosistema (staništa) šireg prostora Bijambara	4
Slika 3.	Šišmiš tipa <i>Myotis blythii</i> , fotografija nastala u Srednjoj (glavnoj) bijambarskoj pećini (Autor: Simone Milanolo)	5
Slika 4.	Tipovi ekosistemskih usluga	6
Slika 5.	Kaskadni model vrednovanja potencijala ekosistemskih usluga	6
Slika 6.	Prodaja autentičnih proizvoda i suvenira sa područja Bijambara (Izvor: Foto arhiva JUZPPKS)	7
Slika 7.	Etno Begovo selo u širem području Zaštićenog pejzaža Bijambare (Izvor: Foto arhiva JUZPPKS)	7
Slika 8.	Tradicionalno pčelarenje, Nišići (Izvor: Foto arhiva JUZPPKS)	8
Slika 9.	Tradicionalni proizvodi od heljde u restoranu u širem području Zaštićenog pejzaža Bijambare (Autor: Nadira Berbić)	8
Slika 10	BIO mapa šireg područja Zaštićenog pejzaža „Bijambare“	18
Slika 11	Ekološki potencijal šuma u širem području ZP „Bijambare“	19
Slika 12	Ekonomski potencijal šuma u širem području ZP „Bijambare“	20
Slika 13	Socijalni potencijal šuma u širem području ZP „Bijambare“	21
Slika 14	Poljoprivredni potencijal u širem području ZP „Bijambare“	22
Slika 15	Potencijal nešumskih proizvoda u širem području ZP „Bijambare“	23
Slika 16	Potencijal meda u širem području ZP „Bijambare“	24
Slika 17	Ekonomski potencijal sijena u širem području ZP „Bijambare“	25
Slika 18	Potencijal turizma u širem području ZP „Bijambare“	26
Slika 19	Potencijal vode u širem području ZP „Bijambare“	27

1 Uvod

Raznolikost pejzaža i specifični kraški uvjeti rezultirali su visokim stepenom biodiverziteta Dunavske regije. Ova regija obuhvata 14 država, sa različitim stepenom razvoja i statusima članstva u EU. Uporedo s privrednim razvojem, često se javljaju nesuglasice između potreba lokalnog stanovništva i ciljeva za zaštitu prirode, posebno u zaštićenim područjima. ECO KARST projekat je prepoznao potrebu za aktivnostima, koje će dovesti do boljeg razumijevanja pro-biodiverzitetskog poslovanja, u i oko zaštićenih područja prirode, čime će se izbjeći nesuglasice i podsticati uspješna saradnja između upravljača zaštićenim područjima prirode i lokalnog stanovništva. Ovaj Akcioni plan predstavlja rezultat implementiranih aktivnosti u okviru ECO KARST projekta. Aktivnosti koje se nalaze u okviru Akcionog plana su predložene tokom radionica sa ključnim interesnim stranama iz različitih sektora koji djeluju u okolini Zaštićenog pejzaža „Bijambare“ (Prilog 4.).

<p>Zaštićeni pejzaž Bijambare</p> <p>Površina: 497 ha; Zaštićeno od: 2003. godine Upravljač: Kantonalna javna ustanova za zaštićena prirodna područja Kantona Sarajevo (JU ZPPKS) IUCN kategorija: V</p> <p>Slika 1. Mapa razmatranog, šireg područja Bijambara</p>	<p>Istaknuta prirodna bogatstva</p> <p>Pećine:</p> <ul style="list-style-type: none">• Srednja ili glavna Bijambarska pećina,• Gornja Bijambarska pećina,• Đuričina pećina,• Donja Bijambarska pećina,,• Ledenjača,• Dimšina pećina,• Ledenica i• Nova pećina. <p>Vodni resursi:</p> <ul style="list-style-type: none">• ponori Bjelila,• ponori potoka Brodić,• vrelo Banjevac,• vrelo Studenac i• vrelo Junakovac <p>Klima: umjereno-kontinentalna klima pretplaninskog tipa</p>
--	---

Aktivnosti koje su predložene za implementaciju u okviru zaštićenog pejzaža će biti integrirane u Plan upravljanja zaštićenog pejzaža Bijambare¹ u postupku ažuriranja. Aktivnosti koje su predložene za implementaciju u širem obuhvatu Zaštićenog pejzaža Bijambare će biti predložene općini Ilijaš za integrisanje u Strategiju održivog razvoja općine Ilijaš (2018 – 2022)². Predložene aktivnosti akcionog plana su uskladu sa Strategijom i akcionim planom za zaštitu biološke raznolikosti Bosne i Hercegovine (2015-2020)³, posebno Aichi cilj 11: Zaštićena područja.

¹ Plan upravljanja Zaštićenim pejzažem Bijambare, Službene novine Kantona Sarajevo br. 35/08

² Strategija održivog razvoja Općine Ilijaš (2018-2022), (dostupno na: http://www.ilijas.ba/PDF/2018/StrategijaOdrzivogRazvoja2018_2022.pdf)

³ Strategija i akcioni plan za zaštitu biološke raznolikosti Bosne i Hercegovine (2015-2020), (dostupno na: https://www.fmoit.gov.ba/upload/file/okolis/NBSAP%20BIH_20160315_bos.pdf)

2 Analiza postojeće situacije

Područje Zaštićenog pejzaža Bijambare nije naseljeno, a zbog posebnog režima zaštite nije dozvoljeno iskorištavanje prirodnih resursa u svrhu razvoja poduzetništva. Stoga je u okviru projekta ECO KARST fokus bio na području izvan granica zaštite (Slika 1), obuhvaćajući i naselja čije se stanovništvo oslanja na prirodna bogatstva zaštićenog i okolnog područja. Šire područje Bijambara obuhvata oblast sjeverno od Sarajevske kotline, na Nišićkoj visoravni, te obuhvata naseljena mjesta Kamenica i Srednje. Područje karakterišu valovite planinske livade, guste šume i stjenoviti krečnjački grebeni. Kraški fenomeni kao što su vrtčače i pećine oblikuju pejzaž.

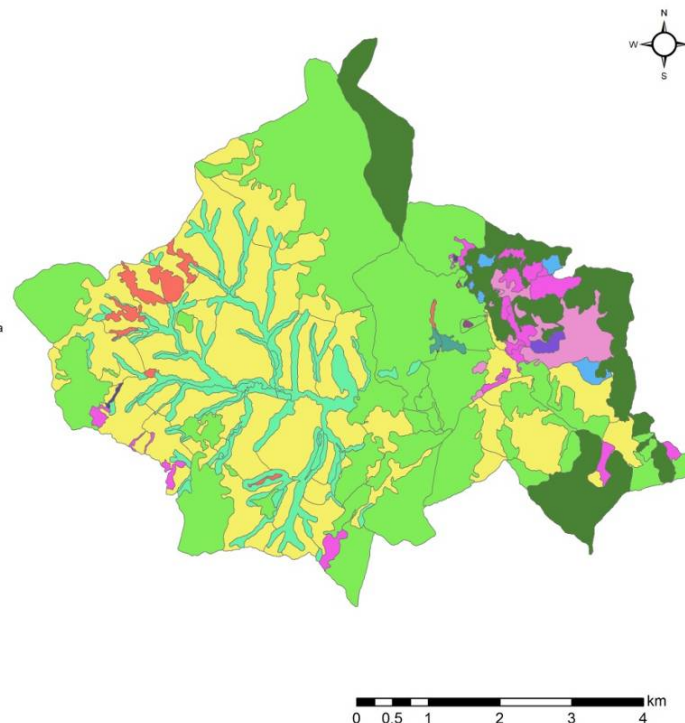
2.1 Obilježja i karakteristike biološke raznolikosti

Šumski (četinarske i listopadne šume) i nešumski ekosistemi (livade, pašnjaci, šikare) na području Bijambara predstavljaju jednu funkcionalnu cjelinu, stvarajući posebne uslove za organizme koji ga naseljavaju. Sa aspekta ekološkog planiranja, ostvaruju veliki broj značajnih usluga za ljude, te imaju veoma važnu ulogu u očuvanju biodiverziteta Bosne i Hercegovine. Već dugi niz godina na području Zaštićenog pejzaža „Bijambare“ nalaze se ekosistemi tresetišta, u formi visokih tresetišta (na nadmorskoj visini od 930 m), te se pojavljuju u sastavu šumske i nešumske vegetacije. Na slici 2 su prikazani tipovi ekosistema šireg područja Bijambara⁴.

Unatoč činjenici da je područje Bijambara jedno od bolje očuvanih zaštićenih područja, svakako ne treba isključiti antropogene pritiske koji narušavaju ili mogu narušavati biodiverzitet i postojeće ekosistemске usluge područja.

Legenda

- Šume istočnog bijelog hrasta
- Acidofilne šume smrče brdskog do planinskog pojasa
- Zajednice visokih tresetišta
- Borealne aluvijalne livade
- Europske suhe vrištine
- Vegetacija visokih zeleni do planinskog pojasa
- Ilirske bukove šume
- Šibljaci kleke na vrištinama ili kraškim livadama
- Krečnjačke stijene sa hazmofitskom vegetacijom
- Nizijske košanice
- Poluprirodni suhi travnjaci i šibljaci na krečnjaku
- Prelazne tresave
- Srednjeevropske livade beskoljenke
- Stabilne kserotermofitne zajednice šimšira
- Travnjaci tvrdače
- Tresetne šume
- Vodotoci od ravnica do montanog pojasa
- Šume mekih lišćara na fluvisolima

Slika 2. Mapa tipova ekosistema (staništa) šireg prostora Bijambara

⁴ Podjela tipova ekosistema na osnovu EUNIS tipovima staništa (Izvor: <http://eunis.eea.europa.eu/habitats-code-browser.jsp>)

U tabeli 1 prikazani su ustanovljeni antropogeni pritisci i negativne posljedice na šumske i nešumske ekosisteme na širem području području Zaštićenog pejzaža „Bijambare“.

Na području Zaštićenog pejzaža Bijambare evidentirana su jedinstvena prirodna bogatstva. Glavni razlozi zaštite ovog područja su geomorfološki spomenici-pećine, te ekosistemi tresetišta. Životinjske vrste koje posebno treba izdvojiti su šišmiši i to: *Myotis myotis*, *M. oxygnathus*, *M. mystacinus*, *M. dasycneme*. Tokom 2018. godine otkrivene su i nove vrste šišmiša (*Pipistrellus pipistrellus*), noćni šišmiš (*Nyctalus noctula*), savijev šišmiš (*Hypsugo savii*) i mediteranski potkovasti šišmiš (*Rhynolophus euryale*) i fonetska grupa kulijev/natuzijev šišmiš (*Pipistrellus kuhlii/nathusii*).

Tabela 1 Pritisci na ekosisteme

Tip ekosistema	Pritisci	Posljedice
Šumski ekosistemi	<ul style="list-style-type: none"> • veliki zahtjevi tržišta za drvnim proizvodima, • širenje štetočina, • minirana područja, • klimatske promjene, • invazivne vrste 	<ul style="list-style-type: none"> • nestanak šume, • slabljenje općeg zdravlja šumskih ekosistema nemogućnost pristupa i vršenja sanitarne sječe zbog mina, • inrevizibilni gubitak vrijednih i specifičnih ekosistema
Nešumski ekosistemi	<ul style="list-style-type: none"> • pesticidi; • nedovoljno razvijena svijest kupaca o prednosti proizvoda iz organske proizvodnje, • konverzija livadskih ekosistema, • minirana područja; • invazivne vrste, • klimatske promjene, • zagađenje 	<ul style="list-style-type: none"> • upotreba pesticida direktno zagađuje zemljište i vodu te ugrožava biljne i životinjske vrste • gaženje ili drugo mehaničko uništavanje biljaka i mahovina (posebno tresetišta) rezultira smanjenjem populacija • opasnost od gubitka osjetljivih tipova ekosistema

Uzimajući u obzir identifikovane vrste dosada, Zaštićeni pejzaž Bijambare nastanjuje minimalno 21 vrsta šišmiša, što ga čini regionalno najbogatijim područjem po broju vrsta šišmiša (npr. Škocjanske jame u Sloveniji imaju 18 vrsta).

Najznačajnije vrste ekosistema tresetišta su: *Sphagnum recurvum*, *S. subsecundum*, *S. girgensohnii*, *S. robustum*, *Rhytidiadelphus squarrosus*, *Dicranum scoparium*, *Hylocomium splendens*, *Polytrichum commune*, *P. juniperum*, *Usnea barbata*, *Cladonia ochrochlora* i dr.

Kao faktori koji negativno utiču na očuvanje specifičnih vrijednosti područja prepoznati su: turizam, širenje štetočina, mapirana područja aktivnosti okolnih područja, klimatske promjene, pojava invazivnih vrsta.

Slika 3. Šišmiš tipa *Myotis blythii*, fotografija nastala u Srednjoj (glavnoj) bijambarskoj pećini (Autor: Simone Milanolo)

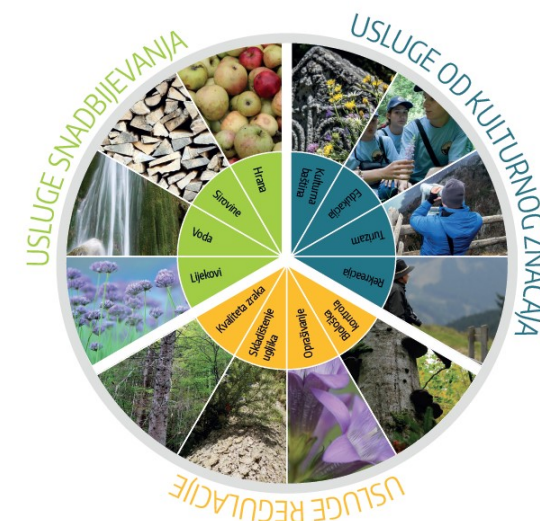
2.2 Opis ekosistemskih usluga

U okviru ECO KARST projekta izvršeno je mapiranje i vrednovanje ekosistemskih usluga primjenom predložene metodologije⁵. Razmatrani su sljedeći tipovi ekosistemskih usluga: usluge snabdijevanja (hrana i sirovine), usluge regulacije i podrške (regulacija lokalne i regionalne klime, usvajanje i skladištenje ugljika, kontrola erozije zemljišta, retencija i funkcija prečišćavanja podzemnih voda), usluge kulturološkog značaja (turizam, rekreacija, duhovno iskustvo, kulturna baština, edukacija).

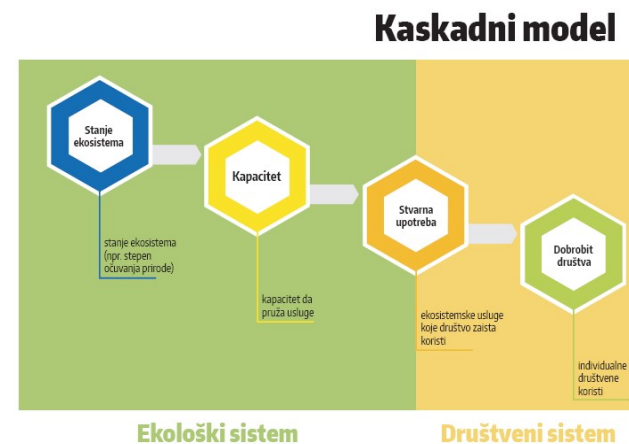
Aktivnim učešćem predstavnika lokalne zajednice i interesnih strana, izvršeno je prepoznavanje najvažnijih ekosistemskih usluga za šire područje Zaštićenog pejzaža „Bijambare“, a to su: **šume (ekološki, ekonomski i socijalni potencijal), poljoprivreda, nedrvni šumski proizvodi, med, sijeno, turizam i edukacija.**

Primjenom pomenute metodologije, izvršeno je vrednovanje svake od ekosistemskih usluga⁶, korištenjem raspoložive dokumentacije i znanja eksperata, kao i predstavnika lokalne zajednice. Metodologija primjenjuje kaskadni model (Slika 11) kako bi se procijenio potencijal korištenja ekosistemskih usluga. Stanje ekosistema je najprije u procesu pružanja usluge od prirode prema društvu. Samo onda kada se taj kapacitet uistinu koristi, može se govoriti o stvarnoj upotrebi ekosistemskih usluga. Koristi usluga se javljaju u obliku dugoročnog suživota prirode i ljudi. Svaka prostorna jedinica tipa ekosistema je vrednovana, a rezultati ove aktivnosti su predstavljeni u formi mapa potencijala ekosistemskih usluga (Prilog 1).

U okviru ECO KARST projekta izvršena je i ekonomska procjena identificiranih ekosistemskih usluga za med, ljekovito bilje, žitarice, sijeno, turizam te ogrijevno i tehničko drvo (Prilog 2). Sijeno je procijenjeno sa najmanjom ekonomskom vrijednošću, što ne umanjuje značaj i potencijal za daljnji razvoj u okviru pro-biodiverzitetskog poslovanja. Korištenje tehničkog drveta i turizam ima najveću procijenjenu ekonomsku vrijednost za šire područje Zaštićenog pejzaža Bijambare. Značajan ekonomski potencijal ovog područja je u uzgoju žitarica (heljde), kao i u ljekovitog bilja, čemu se u budućnosti može posvetiti veća pažnja u smislu privrednog razvoja.

Slika 4. Tipovi ekosistemskih usluga

Slika 5. Kaskadni model vrednovanja potencijala ekosistemskih usluga

⁵ ECO KARST metodološki vodiči (dostupno na: <http://www.interreg-danube.eu/approved-projects/eco-karst/outputs>)

⁶ Rezultat izvršene procjene je prezentiran kroz kvantifikovani potencijal u vrijednosti od 0 do 15, gdje 15 predstavlja najveći potencijal, a niže ocjene predstavljaju srednji ili manji potencijal

3 Opis pro-biodiverzitetskih poslova i prilike za daljnji razvoj

Gotovo sve poslovne djelatnosti su zabranjene u okviru Zaštićenog pejzaža „Bijambare“, te je analiza prilika za daljnji razvoj pro - biodiverzitetskog poslovanja provedena za šire područje Bijambara. Iako postoje povoljni uvjeti za razvoj ovih poslova, na održanim radionicama u okviru ECO KARST projekta ustanovljeni su i određeni nedostaci i slabosti za razvoj pro-biodiverzitetskog poslovanja (SWOT analiza, Prilog 3.), koji su poslužili za definiranje aktivnosti akcionog plana. Na osnovu provedene analize u okviru projekta⁷, djelatnosti sa najvećim potencijalom za daljnji razvoj su: proizvodnja i prerada drveta, nedrvni šumski proizvodi, organska poljoprivreda, pčelarstvo i turizam. U nastavku teksta su izdvojeni najvažniji zaključci analize za navedene djelatnosti.

Proizvodnja i prerada drveta u širem području Bijambara evidentan je nedostatak pogona za proizvodnju i preradu drveta. Veliki potencijal pro-biodiverzitetskog poslovanja je u tradicionalnoj izradi proizvoda od drveta kao što su namještaj, kuhinjski pribor i različite rukotvorine. Korištenje drveta koje ima FSC certifikat⁸, ručno rađeni proizvodi koji zahtijevaju manje energije, korištenje ekološki prihvatljivih boja i lakova doprinose očuvanju prirode. Na ovaj način nastaju kvalitetniji proizvodi čime se povećava njegova vrijednost. Također, vlasnici šuma mogu plasirati sirovinu na međunarodno tržište ili ponuditi sirovinu lokalnom stanovništvu koje posjeduje vještine za preradu drveta.

Nedrvni šumski proizvodi -udruživanjem sakupljača nedrvenih šumskih proizvoda mogu se prevazići i olakšati administrativne prepreke, omogućiti lakši pristup tržištu te poboljšati pregovaračku moć sa prerađivačima i trgovcima. Proizvodno-prerađivačke kompanije na širem području Bijambara imaju veliki potencijal za daljnji razvoj. Neophodno je podsticati kupovinu proizvoda od lokalnog stanovništva, kao i održivo prikupljanje nedrvenih šumskih proizvoda , te uspostaviti kontrolu navedenih aktivnosti.

Proizvodnja i prodaja poljoprivrednih proizvoda – udruživanjem poljoprivrednika moguće je postići bolji plasman proizvoda na tržištu, a udaljenija tržišta bi postala atraktivnija i pristupačnija, prvenstveno zbog smanjenja troškova transporta.

⁷ GAP analiza pro-biodiverzitetskog poslovanja u širem području zaštićenog pejzaža „Bijambare“ (dostupno na: <http://www.interreg-danube.eu/approved-projects/eco-karst/outputs>)

⁸ FSC (Vijeće za upravljanje šumama, eng. Forest Stewardship Council). Certifikatom se dokazuje usklađenost sa standardom kojim se osigurava promoviranje ekološki odgovornog, društveno korisnog i ekonomski održivog upravljanja svjetskim šumskim resursima

Slika 6. Prodaja autentičnih proizvoda i suvenira sa područja Bijambara (Izvor: Foto arhiva JUZPPKS)

Slika 7. Etno Begovo selo u širem području Zaštićenog pejzaža Bijambare (Izvor: Foto arhiva JUZPPKS)

Pčelarstvo - unutar i u širem području Zaštićenog pejzaža „Bijambare“, pčelarstvo je ocijenjeno kao djelatnost sa visokim potencijalom za daljnji razvoj. Obzirom da je najvažniji faktor opredjeljenja pri kupovini meda i proizvoda od meda porijeklo, to je Bijambarski med u izuzetnoj prednosti, jer se proizvodi u područjima koja su udaljena od industrijskih postrojenja i konvencionalnog uzgoja. Dodatno, korištenjem oznake za izvornost i oznake za geografsko porijeklo koja ukazuje na specifičnu vezu sa regijom iz koje potječe proizvod, može se dostići viša cijena za med i proizvode od meda.

Turizam- prednost za razvoj turizma, na širem području Bijambara, ogleda se u mogućnosti uspostave smještajnih objekata koji bi pored smještaja nudili tradicionalna jela pripremljena od domaćih proizvoda. Potrebno je omogućiti i poticati bolju suradnju između navedenih objekata i turističko-informativnog centra Zaštićenog pejzaža „Bijambare“, kako bi se turistima ponudile informacije o smještajnim kapacitetima, restoranima i kafićima, te aktivnostima kao što su planinarenje ili organizovane planinarske i biciklističke ture i slično. Najbolji način da turisti iskuse tradicionalni način života jeste da im se omogući učešće u aktivnostima na farmama. Turistima bi se mogli ponuditi i različiti kursevi vezani za poljoprivredu aktivnosti kao što su tradicionalni uzgoj, berba ili posebne tehnike košenja. Kroz edukativne radionice, učenicima i turistima, poljoprivrednici mogu objasniti i ukazati na posebne vrijednosti livada i autohtonih vrsta biljaka. Najveći potencijal ima medicinski turizam. Izvori termalne vode i visok kvalitet zraka predstavljaju dobru podlogu za razvoj banjskog turizma. Ovaj vid turizma bi se mogao povezati sa kursovima joge, centrima za zdravo starenje, pješačkim turama i vjerskim turizmom.

4 Akcioni plan - ciljevi, zadaci i implementacija

Prethodno utvrđeni ciljevi i zadaci kao i njihova implementacija u predstojećem periodu su najvažniji dio akcionog plana. Područja sa najviše potencijala i iskazanog interesa za realizaciju aktivnosti od strane lokalne zajednice šireg područja Zaštićenog pejzaža „Bijambare“ (Prilog 4.) su: **poljoprivreda, turizam te drvo i nedrvni šumski proizvodi**. Za postavljene specifične ciljeve planiran je plan realizacije u periodu od 10 godina. Akcioni plan je predstavljen u formi tabela prikazanih u nastavku (Tabela 2, Tabela 3, Tabela 4.) i BIO mapi prikazanom na slici 10.

Slika 8. Tradicionalno pčelarenje, Nišići (Izvor: Foto arhiva JUZPPKS)

Slika 9. Tradicionalni proizvodi od heljde u restoranu u širem području Zaštićenog pejzaža Bijambare (Autor: Nadira Berbić)

Tabela 2 Ciljevi za razvoj i planirane aktivnosti iz oblasti poljoprivrede

Akциони plan		Oblast Poljoprivrede					
Aktivnost	Cilj aktivnosti	Opis aktivnosti	Lokacija	Rezultat	Odgovorni	Vremenski raspored (godina)	Izvori finansiranja
Specifični cilj 1		Unapređenje ponude, konkurentnosti i prodaje domaćih poljoprivrednih proizvoda					
Osnivanje zadruga/klastera ili drugog oblika udruženja	Organizirana prodaja proizvoda i bolji plasman na tržištu	<ul style="list-style-type: none"> osnovati zadrugu/klaster ili drugi oblik udruženja proizvođača Donijeti plan proizvodnje i plasmana proizvoda te pružiti konkretnu pomoć proizvođačima za dobivanje certifikata o kvaliteti proizvoda/organskom porijeklu (promocija i priprema dokumentacije) Unaprijediti proizvodnju jedinstvenih prehrambenih proizvoda Organizacija treninga za buduće poduzetnike koji imaju poslovnu ideju u oblasti poljoprivrede i proizvodnje meda (pisanje projektnih aplikacija i pristup finansijskim sredstvima) Ostvariti saradnju sa trgovačkim centrima i uključiti se u njihov program podrške domaćoj proizvodnji Promovirati uzgoj ljekovitih biljaka (plantažiranje). 	Šire područje Bijambara	1 zadruga/klaster ili drugi oblik udruženja	Proizvođači iz šireg područja Bijambara i Općine Ilijaš	2022	Vlastito učešće zadruga/klaster ili drugi oblik udruženja uz stručnu, administrativnu i tehničku podršku općine Ilijaš

Aktivnost	Cilj aktivnosti	Opis aktivnosti	Lokacija	Rezultat	Odgovorni	Vremenski raspored (godina)	Izvori finansiranja
Specifični cilj 2. Jačanje kapaciteta i osnaživanje poljoprivrednika							
Edukacija poljoprivrednika	Harmonizacija poljoprivrednih aktivnosti sa zaštitom prirode	Organizovati edukacije za poljoprivrednike na teme: <ul style="list-style-type: none"> • selektivni insekticidi i negativni uticaj komercijalnih sredstava za zaštitu bilja, GMO, te koristi organske proizvodnje • načini uzgoja i certificiranja organske proizvodnje • značaj zaštite prirode i prednosti za proizvođače • važnost i potencijali regije u poljoprivrednoj proizvodnji 	Šire područje Bijambara	1 godišnje	Savjetodavna služba iz oblasti poljoprivrede općine Ilijaš u skladu sa postojećim planovima edukacije	2020	Budžet općine- javne službe
	Povećanje prodaje	Edukacija na temu plasiranja proizvoda na tržištu, oglašavanje na različitim kanalima, izrada marketing plana i poboljšanje „vizuelnog“ identiteta proizvoda	Šire područje Bijambara	1 godišnje	zadruga/klaster ili drugi oblik udruženja	2023	Vlastita sredstva Zadruga/Klastera ili drugog oblika udruženja
Edukacija mladih	Prenos znanja i povećanje motivacije za pokretanje poljoprivrednog obrta	Organizovati edukacije za mlade na temu tradicionalnih znanja i praksi	Šire područje Bijambara	1 godišnje	Zadruga/klaster ili drugi oblik udruženja i Savjetodavna služba za mlade Općine Ilijaš	2023	Vlastita sredstva Zadruga/Klastera ili drugog oblika udruženja i budžet općine- javne službe

Tabela 3 Ciljevi za razvoj i planirane aktivnosti iz oblasti turizma

Akциони plan		Oblast turizma					
Aktivnost	Cilj aktivnosti	Opis aktivnosti	Lokacija	Rezultat	Odgovorni	Vremenski raspored (godina)	Potrebni resursi/Izvori finansiranja
Specifični cilj 1	Unapređenje turističke ponude						
Kreiranje sadržaja Edukacijsko–rekreativnog eko kampa (EREK)	Funkcionalan Edukacijsko–rekreativni eko kamp	Pronaći mehanizam upravljanja Edukacijsko – rekreativnim- eko kampom u saradnji sa nadležnim ministarstvima obrazovanja, kulture, sporta i zaštite okoliša	EREK Bijambare	Uspostavljen mehanizam upravljanja	JUZPPKS	Prva godina nakon formiranja Eko kampa	Vlastiti prihodi i budžet ili prema modelu upravljanja EREK
		Kreiranje sezonskih sadržaja (aktivnosti tokom cijele godine) koji bi se održavali u EREK Bijambare (radionice za djecu i mlade, okupljanje studenata, istraživača i sl.)	EREK Bijambare	4 sezonska sadržaja	Prema izabranom modelu upravljanja EREK	Prva godina nakon formiranja Eko kampa	Vlastiti prihodi i budžet ili prema modelu upravljanja EREK
		Kreiranje prilagodljivog logističkog paketa ljetnih škola za studente i đake koji bi imali za cilj okupljanje istraživača te popularizaciju nauke i umjetnosti	EREK Bijambare	1 paket	Prema izabranom modelu upravljanja EREK	Prva godina nakon formiranja Eko kampa	Vlastiti prihodi i budžet ili prema modelu upravljanja EREK
		Kreiranje paketa za škole i organizacije (škola u prirodi i sl.)	EREK Bijambare	2 paketa (osnovna škola i srednja škola)	Prema izabranom modelu upravljanja EREK	Prva godina nakon formiranja Eko kampa	Vlastiti prihodi i budžet ili prema modelu upravljanja EREK

Aktivnost	Cilj aktivnosti	Opis aktivnosti	Lokacija	Rezultat	Odgovorni	Vremenski raspored (godina)	Potrebni resursi/Izvori finansiranja
Kreiranje sadržaja Edukacijsko–rekreativnog eko kampa (EREK)		Edukacija o tradicionalnim zanatima i znanjima (gastro, pletenje- vuna, prikupljanje i obrada biljaka, mliječni proizvodi, alati...)	EREK Bijambare	2 edukacije	Prema izabranom modelu upravljanja EREK	Prva godina nakon formiranja Eko kampa	Vlastiti prihodi i budžet ili prema modelu upravljanja EREK
		Uspostavljanje saradnje sa visokoškolskim ustanovama i organizacija terenske nastave za student u okviru EREK	EREK Bijambare	1 sporazum	Prema izabranom modelu upravljanja EREK	Prva godina nakon formiranja Eko kampa	Vlastiti prihodi i budžet ili prema modelu upravljanja EREK
Organizacija tradicionalnih događaja	Popularizacija Bijambara i tradicionalnih djelatnosti	Pokretanje inicijative za organizaciju tradicionalnih događaja	Šire područje Bijambara	1 inicijativa	NVO i tematska udruženja u saradnji sa Općinom Ilijaš	2019	Vlastita sredstva Grantovi
		Organizacija gastro takmičenja – tradicionalna proizvodnja hljeba, pekarskih proizvoda od heljde i sl. uz mogućnost prodaje	Šire područje Bijambara	2 takmičenja	NVO i tematska udruženja u saradnji sa Općinom Ilijaš	2019-2020	Vlastita sredstva Grantovi
		Sajam meda, te prodaja meda i proizvoda na bazi meda	Šire područje Bijambara	1 sajam	JUZPPKS i udruženje pčelara	2019-2020	JUZPPKS osigurava prostor, udruženje i proizvođači ostvaruju profit od prodaje
		Organizacija biciklističkih utrka/planinarskih pohod tokom godine koja bi osim učesnika okupljala i širu javnost (porodica, poznanici) uz promociju lokalnih proizvoda i usluga	Šire područje Bijambara	1 utrka/pohod	JUZPPKS i biciklistički/planinarski savez/udruženje u saradnji sa Općinom Ilijaš	2019-2020	Prostor, štandovi za prodaju lokalnih proizvoda

Aktivnost	Cilj aktivnosti	Opis aktivnosti	Lokacija	Rezultat	Odgovorni	Vremenski raspored (godina)	Potrebni resursi/Izvori finansiranja
Kreiranje turističkih paketa	Povećanje broja posjetilaca i veći prihod od turizma	Iniciranje sastanaka sa turističkim agencijama kojim bi se bolje definirala ponuda šireg područja Bijambara. Organizacija studijske posjete agencija.	Šire područje Bijambara	2 sastanka	Služba za privredu općine Ilijaš u saradnji sa JUZPPKS	2019 - 2020	Troškovi organizacije sastanka i prezentacije/sredstva općine Ilijaš
		Kreiranje turističkih paketa (za porodice sa djecom, organizirane grupe turista) Npr. medicinski turizam, antistres, infrastrukturni adrenalinski parkovi, mliječni restorani, barovi u prirodi)	Šire područje Bijambara	3 paketa (poludnevni, dnevni i vikend)	Turističke agencije na osnovu rezultata sastanka	2020	Agencije iz vlastitih sredstava
Specifični cilj 2 Unapređenje infrastrukture u užem i širem području zaštićenog pejzaža Bijambare							
Usmjeravanje posjetioca	Podizanje svijesti posjetilaca	Postavljanje info tabli (rute, biljne i životinjske vrste, seoska domaćinstva, table specijalizirane za djecu i osobe sa poteškoćama u razvoju). Ove sadržaje je moguće povezati sa ljetnim školama pri čemu bi se za vrijeme trajanja škola kreirali sadržaji table ili definirale turističke ruta.	Zaštićeni pejzaž Bijambare i šire područje Bijambara	10 postavljenih tabli	JUZPPKS za prostor ZP, a van ZP vlasnici ili upravitelji prostora (redovna aktivnost)	5 godina	Vlastita sredstva ustanove u okviru ZP Sredstva za prostore u općinskom i privatnom vlasništvu
		Uređenje staza za brdsko-planinski turizam: staza za planinarenje i staza za bicikliste (Nišići – Breza– Arheološko nalazište Stari grad Dubrovnik)	Područje općine Ilijaš. Ruta biciklističke staze označena na BIO mapi.	2 staze(jedna planinarska i jedna biciklistička staza.	Planinarski savezi/društva i biznisi u saradnji sa Općinom Ilijaš	5 godina (redovna aktivnost)	Troškovi označavanja i info tabli/vlastita sredstva i grantovi

Aktivnost	Cilj aktivnosti	Opis aktivnosti	Lokacija	Rezultat	Odgovorni	Vremenski raspored (godina)	Potrebni resursi/Izvori finansiranja
Prilagođavanje kapaciteta za kampere	Povećanje broja posjetilaca	Uspostava parkinga (prostora) za kampere – seoska domaćinstva. Promociju je moguće ostvariti preko novoformirane Zadruga/Klastera ili drugog oblika udruženja	Šire područje Bijambara	1 parking prostor	Vlasnici zemljišta u suradnji sa općinom Ilijaš	3 godine	Privatni resursi vlasnika zemljišta / grantovi
Obnova kulturnih dobara	Prezentacija kulturnih dobara	Identifikacija kulturnih dobara (autentičnih objekata) i izrada smjernica	Šire područje Bijambara	1 elaborat 1 lista	NVO i Kantonalni zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodno nasljeđa u suradnji sa Općinom Ilijaš i vlasnikom zemljišta	5 godina	Projekti NVO finansirani od strane domaćih ili inostranih grantova
		Obnova starih autentičnih objekata (kuće, vodenice, mostovi i sl.)	Šire područje Bijambara	1 objekat	Vlasnik zemljišta u suradnji sa Općinom Ilijaš i Kantonalnim zavodom za zaštitu kulturno-historijskog i prirodno nasljeđa	5 godina	<ul style="list-style-type: none"> Privatni resursi vlasnika zemljišta grantovi

Aktivnost	Cilj aktivnosti	Opis aktivnosti	Lokacija	Rezultat	Odgovorni	Vremenski raspored (godina)	Potrebni resursi/Izvori finansiranja
Specifični cilj 3	Unapređenje marketinških alata						
Promocija sadržaja i ponude šireg područja Bijambara	Povećanje posjete, te prodaja proizvoda i usluga kroz brži pristup informacijama	Kreiranje Internet stranice (u okviru glavne stranice) za zaštićeni pejzaž Bijambare na BHS jeziku, na engleskom i drugim jezicima (fokus na turiste)	Šire područje Bijambara	1	JUZPPKS	2019 - 2020	Vlastita sredstva
		Kreiranje mobilne aplikacije sa sadržajem koji bi imao za cilj edukaciju i prezentaciju prirodnih, historijskih i kulturnih obilježja prostora (interaktivna e-mapa). Izgradnja infrastrukture koja će biti prilagođena za posjetitelje sa poteškoćama u razvoju	Šire područje Bijambara	1	JUZPPKS	2019 - 2021	Vlastita sredstva
		Kreiranje baze seoskih domaćinstava (u okviru službene internet stranice)	Šire područje Bijambara	1	JUZPPKS	2019 - 2021	Vlastita sredstva
		Kreiranje liste proizvođača sa područja šireg obuhvata Bijambara (u okviru službene internet stranice)	Šire područje Bijambara	1	JUZPPKS	2019 - 2021	Vlastita sredstva
		Kreiranje liste autentičnih objekata na osnovu elaborata	Šire područje Bijambara	1	JUZPPKS	2020 - 2021	Vlastita sredstva ili iz projektnih budžeta

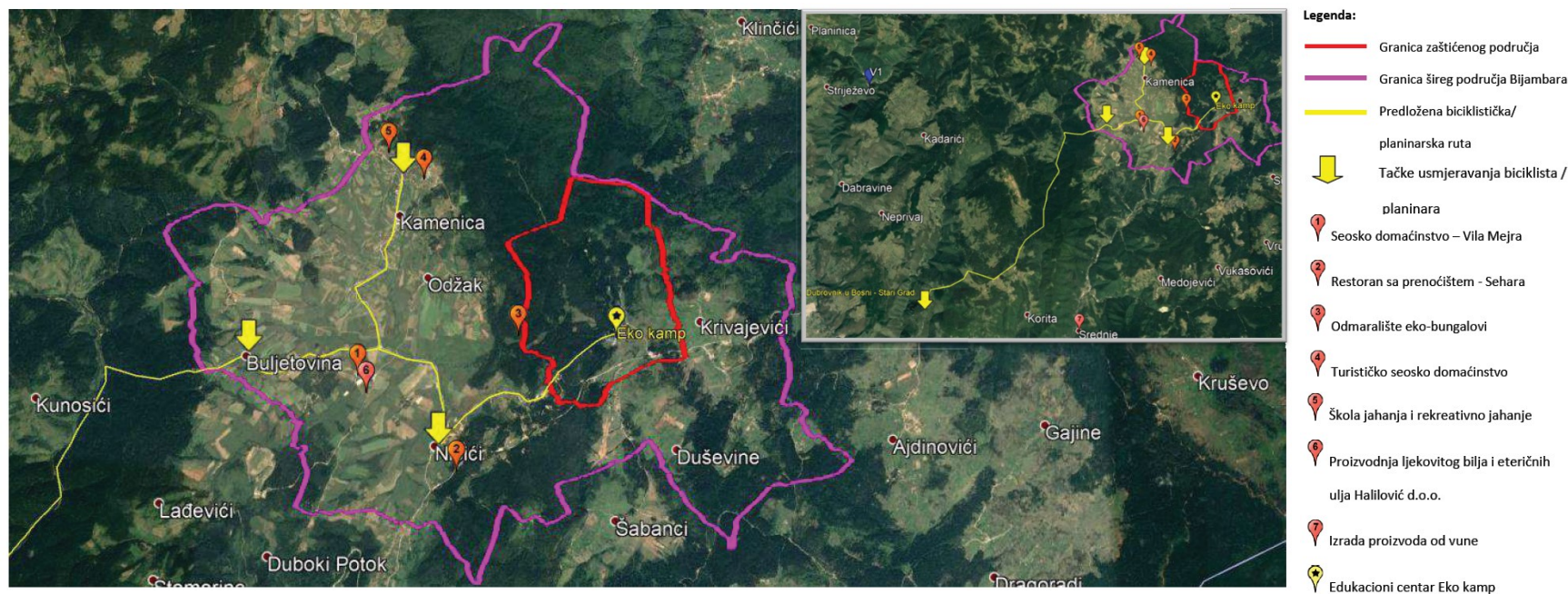
Tabela 4 Ciljevi za razvoji planirane aktivnosti iz oblasti drveta i nedravnih šumskih proizvoda

Akcijski plan		Drvo i nedrvni šumski proizvodi (ljekovito bilje, gljive, šumski plodovi – bobičasto voće)					
Aktivnosti	Cilj aktivnosti	Opis aktivnosti	Lokacija	Rezultat	Odgovorni	Vremenski raspored	Potrebni resursi/Izvori finansiranja
Specifični cilj 1		Osnažiti privatne šumoposjednike					
Uspostavljanje asocijacije	Povećanje zastupljenosti na tržištu	Inicirati uspostavljanje asocijacije koja bi uključila privatne šumoposjednike sa područja općine Ilijaš. Preko Asocijacije bi bila moguća prodaja drveta putem licitacije	Šire područje Bijambara	1 asocijacija	Općina Ilijaš	5 godina	Budžet Općine-javne službe
		Educirati privatne šumoposjednike o održivom načinu korištenja šumskih resursa, o relevantnim regulativama, pravima i obavezama	Šire područje Bijambara	1 edukacija godišnje	NVO u saradnji sa općinom Ilijaš (u skladu sa postojećim planovima edukacije)	5 godina	NVO putem grantova Budžet Općine-javne službe
Edukacija proizvođača	Povećanje dodane vrijednosti proizvoda od drveta	Organizovati edukaciju na temu inovativnih drvnih proizvoda traženih na tržištu BiH (nakit, naočale, lampe, stalci, moderan namještaj).	Šire područje Bijambara	1 edukacija	zadruga/klaster ili drugi oblik udruženja	2023	Sredstva novoformirane Zadruga/Klastera ili drugog oblika udruženja
	Povećanje proizvodnje i zaposlenja u oblasti prerade drveta	Organizacija treninga za buduće poduzetnike koji imaju poslovnu ideju u oblasti drvnih i nedravnih šumskih proizvoda (pisanje projektnih aplikacija i pristup finansijskim sredstvima)	Šire područje Bijambara	1 trening	zadruga/klaster ili drugi oblik udruženja	2023	Sredstva novoformirane Zadruga/Klastera ili drugog oblika udruženja

Aktivnosti	Cilj aktivnosti	Opis aktivnosti	Lokacija	Rezultat	Odgovorni	Vremenski raspored	Potrebni resursi/Izvori finansiranja
Specifični cilj 2	Održivo sakupljanje šumskih plodova						
Edukacija sakupljača	Održivo sakupljanje šumskih plodova	Edukacija sakupljača šumskih plodova na temu održivog prikupljanja prirodnih resursa	Šire područje Bijambara	1 edukacija	zadruga/klaster ili drugi oblik udruženja	2023	Sredstva novoformirane Zadruga/Klastera ili drugog oblika udruženja
		Evidencija, otkup i organizovano prikupljanje i prodaja šumskih plodova	Šire područje Bijambara	1 edukacija	zadruga/klaster ili drugi oblik udruženja	2023	Sredstva novoformirane Zadruga/Klastera ili drugog oblika udruženja

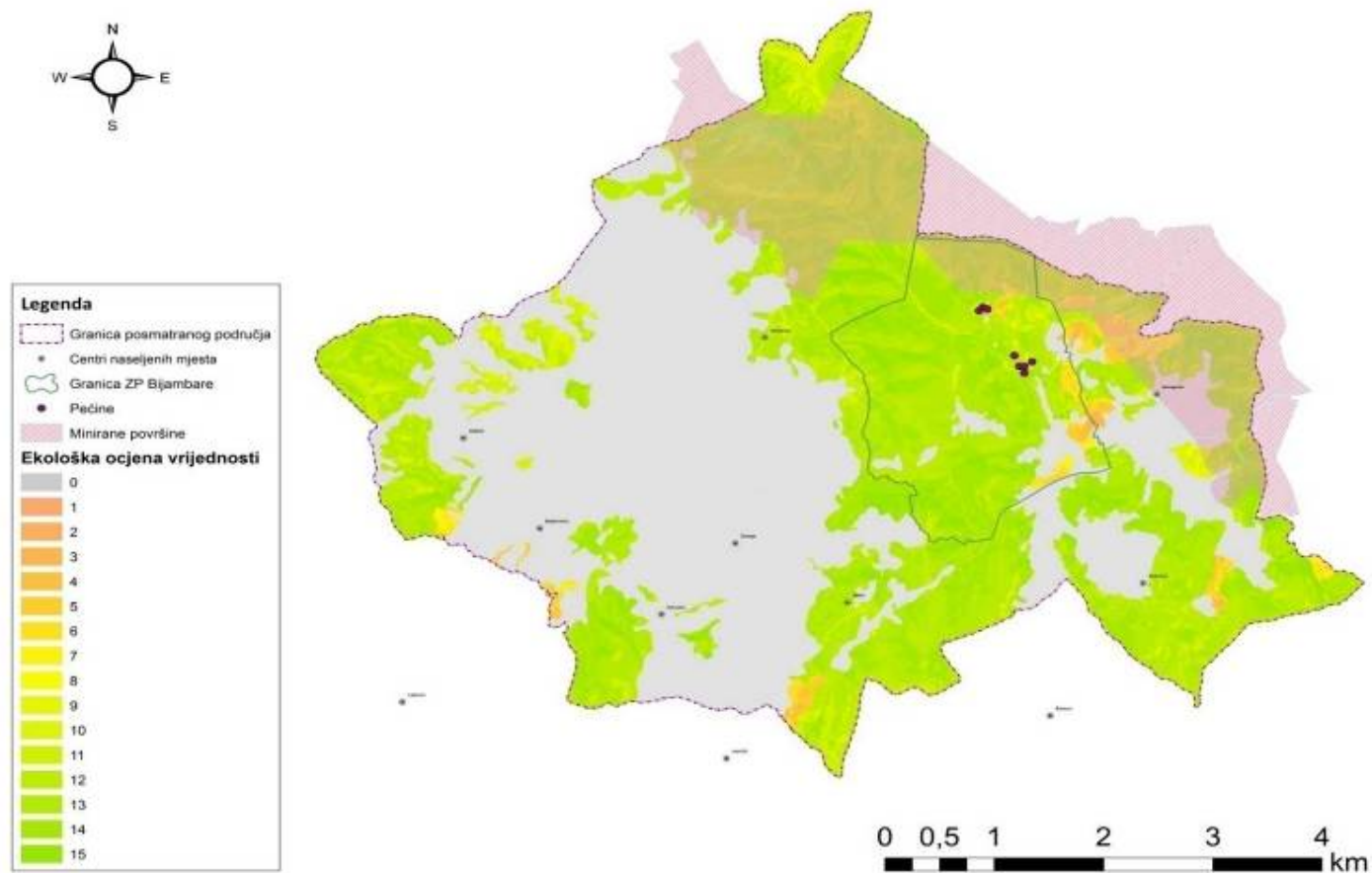
5 BIO mapa

Identificirani pro-biodiverzitetski biznisi i poslovne ideje šireg područja Zaštićenog pejzaža “Bijambare” su prikazani u formi mape investicionih biodiverzitetskih prilika (eng. Biodiversity Investment Opportunity - BIO). Osim toga na mapi je prikazana i biciklistička ili brdsko-planinska staza, koja bi prema mišljenju predstavnika identificiranih probiodiverzitetskih poslova bila izvrsna za razvoj turizma i bolju prodaju proizvoda i usluga šireg područja Zaštićenog pejzaža “Bijambare”.

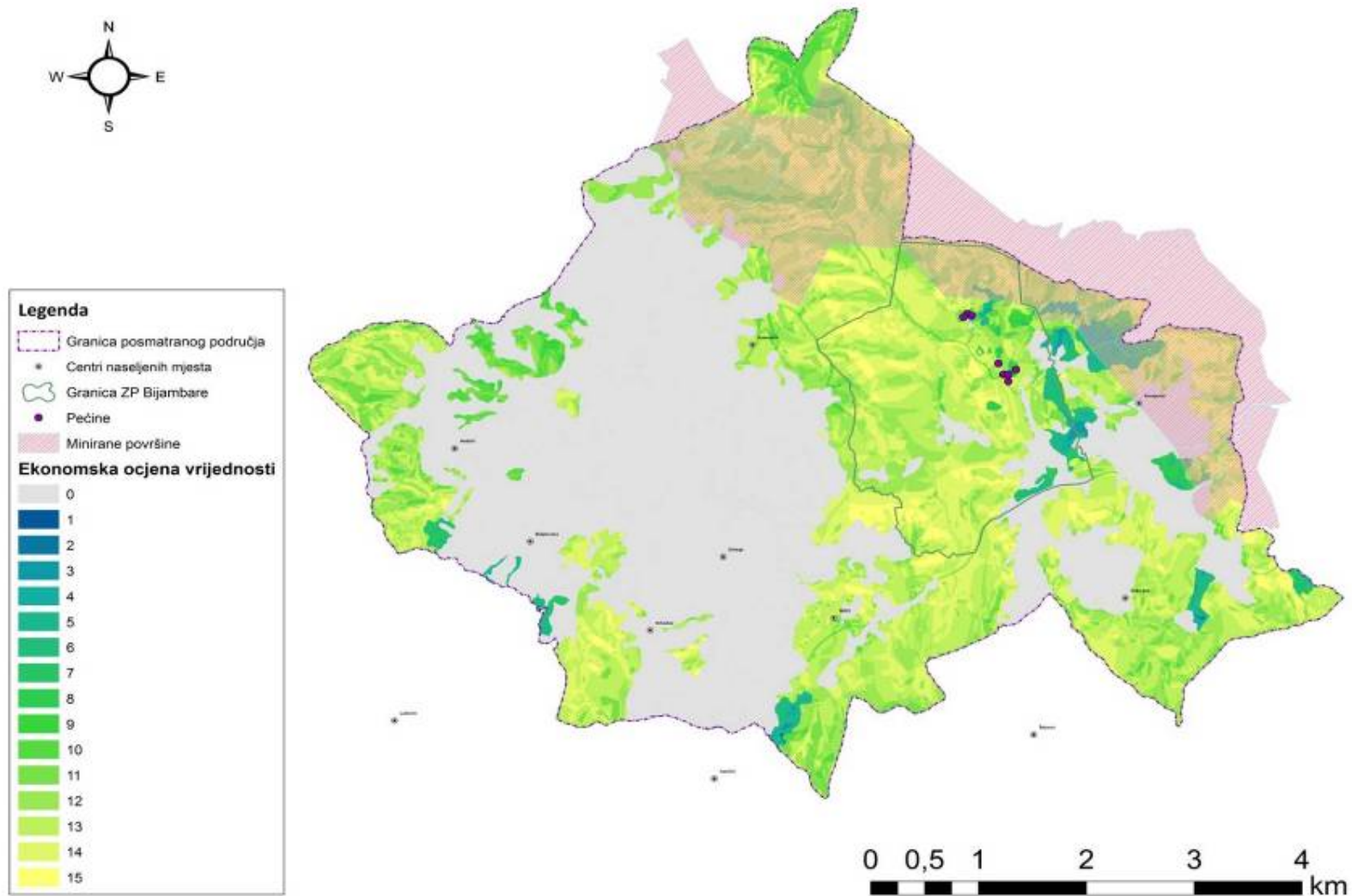

Slika 10 BIO mapa šireg područja Zaštićenog pejzaža „Bijambare“

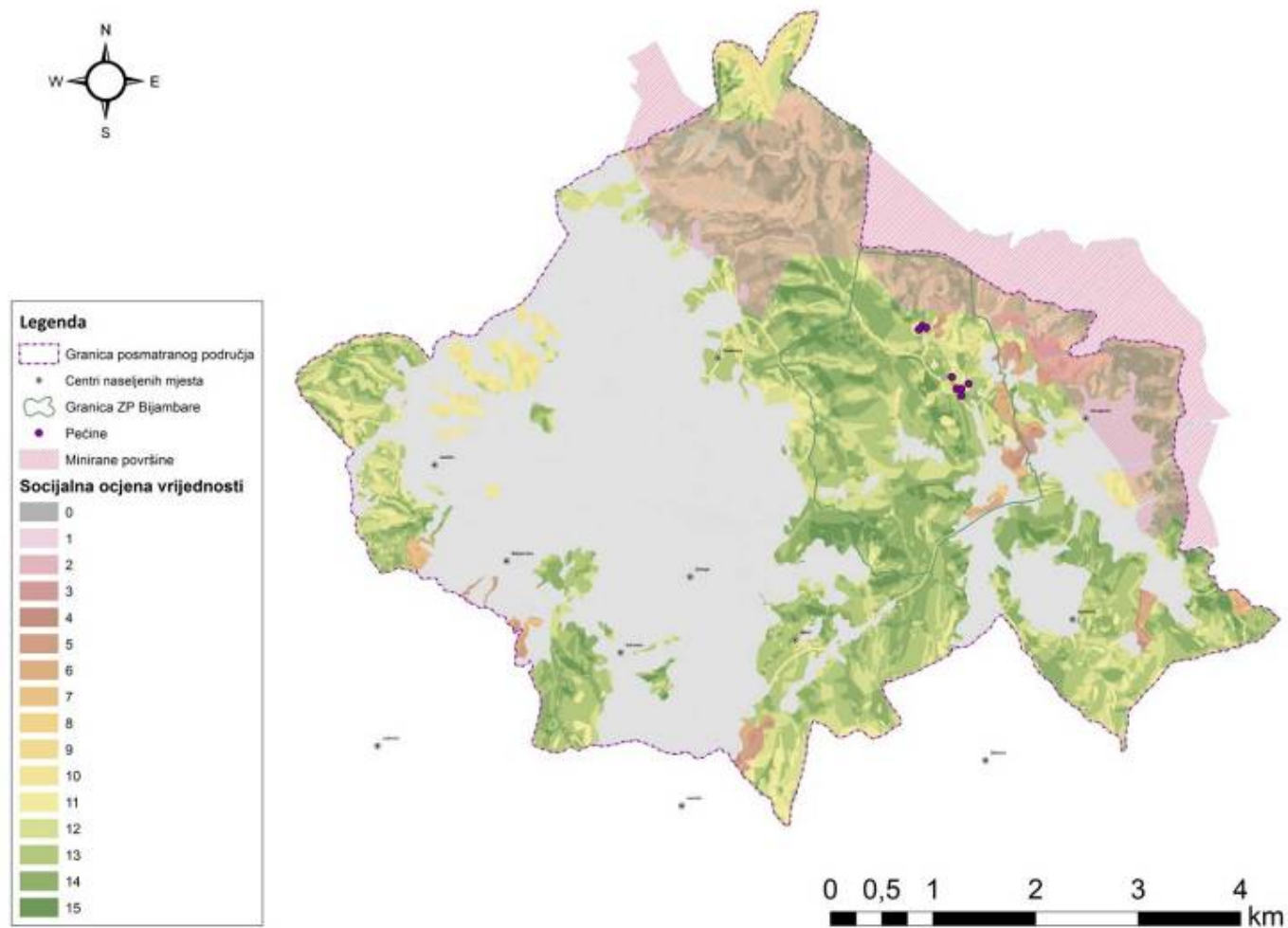
Prilog 1. Mape ekosistemskih usluga

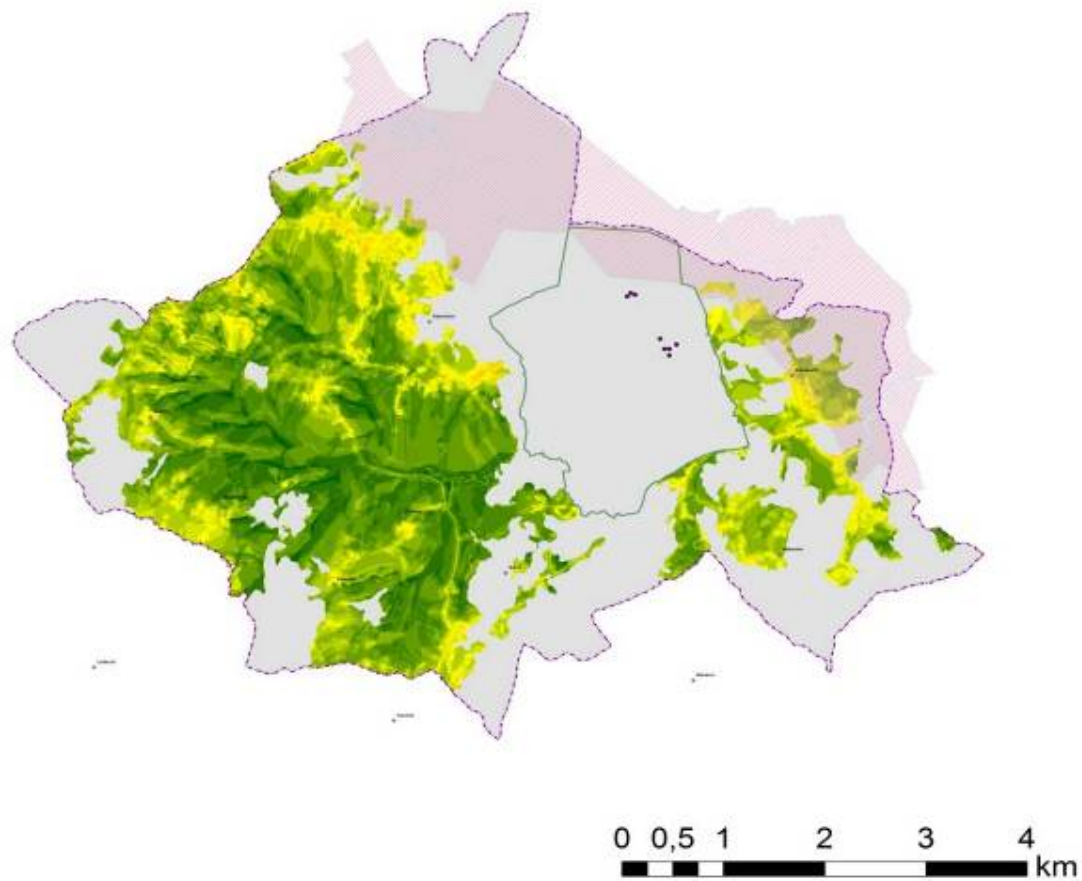
Slika 11 Ekološki potencijal šuma u širem području ZP „Bijambare“

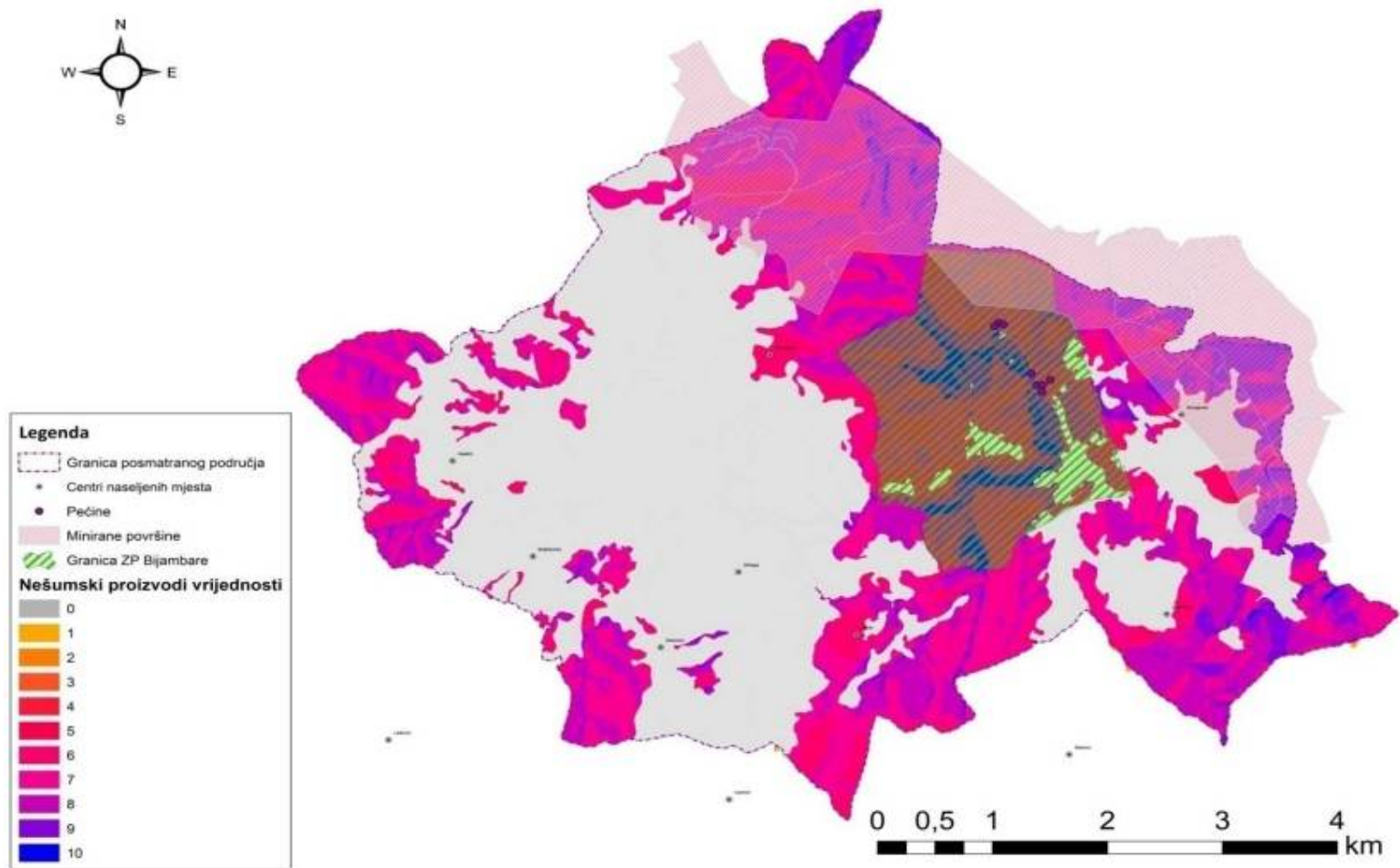
Slika 12 Ekonomski potencijal šuma u širem području ZP „Bijambare“

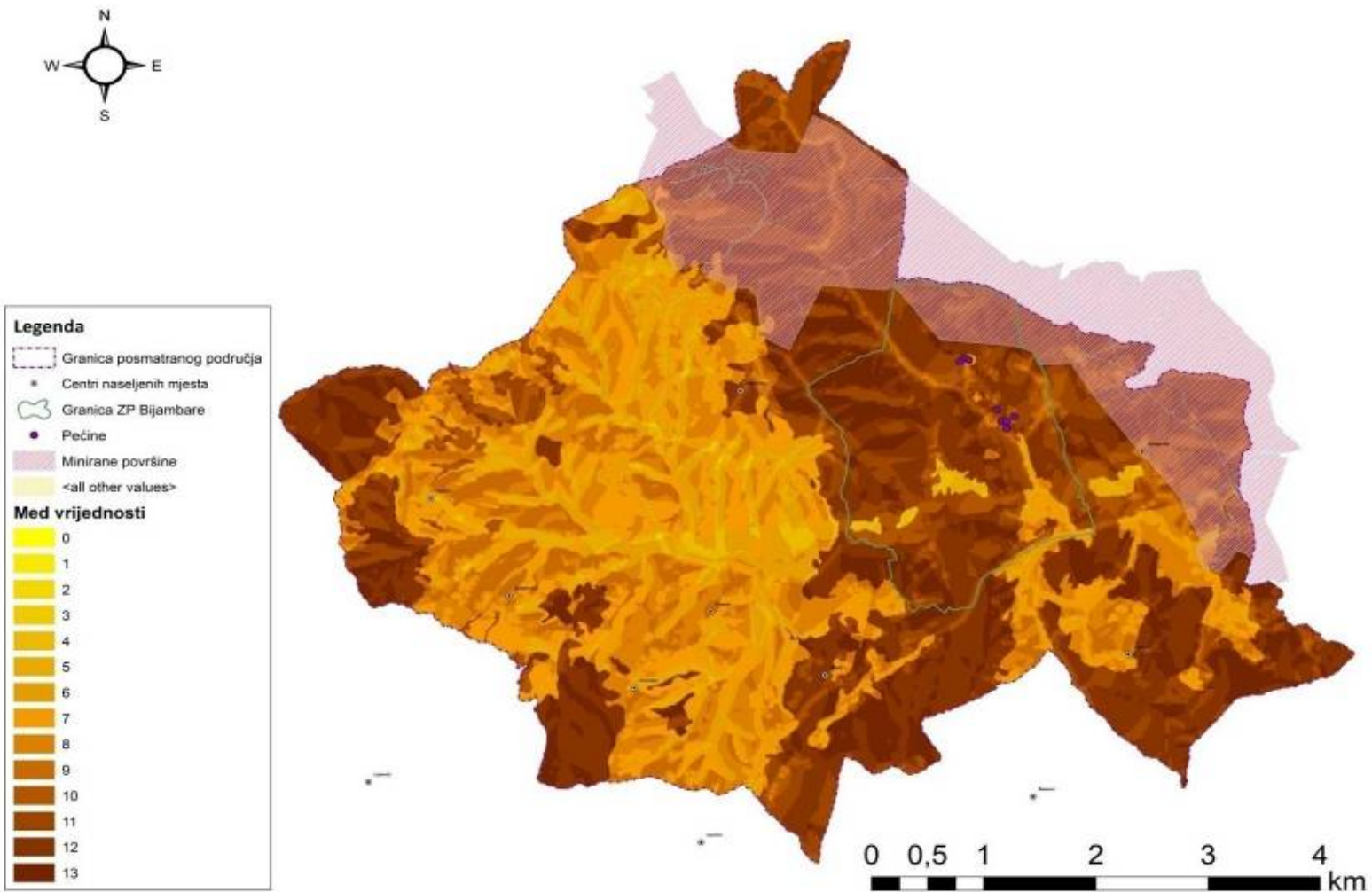
Slika 13 Socijalni potencijal šuma u širem području ZP „Bijambare“

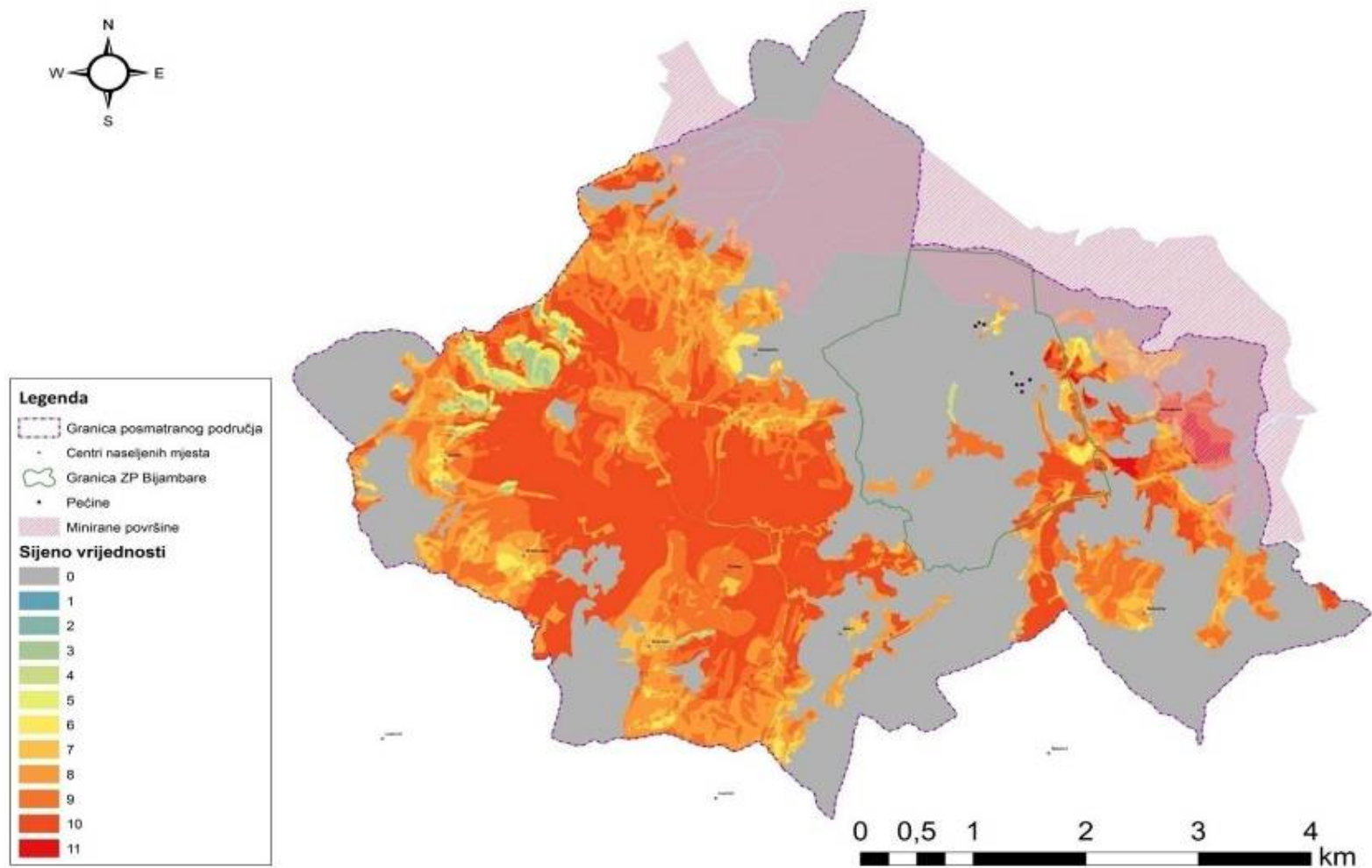
Slika 14 Poljoprivredni potencijal u širem području ZP „Bijambare“

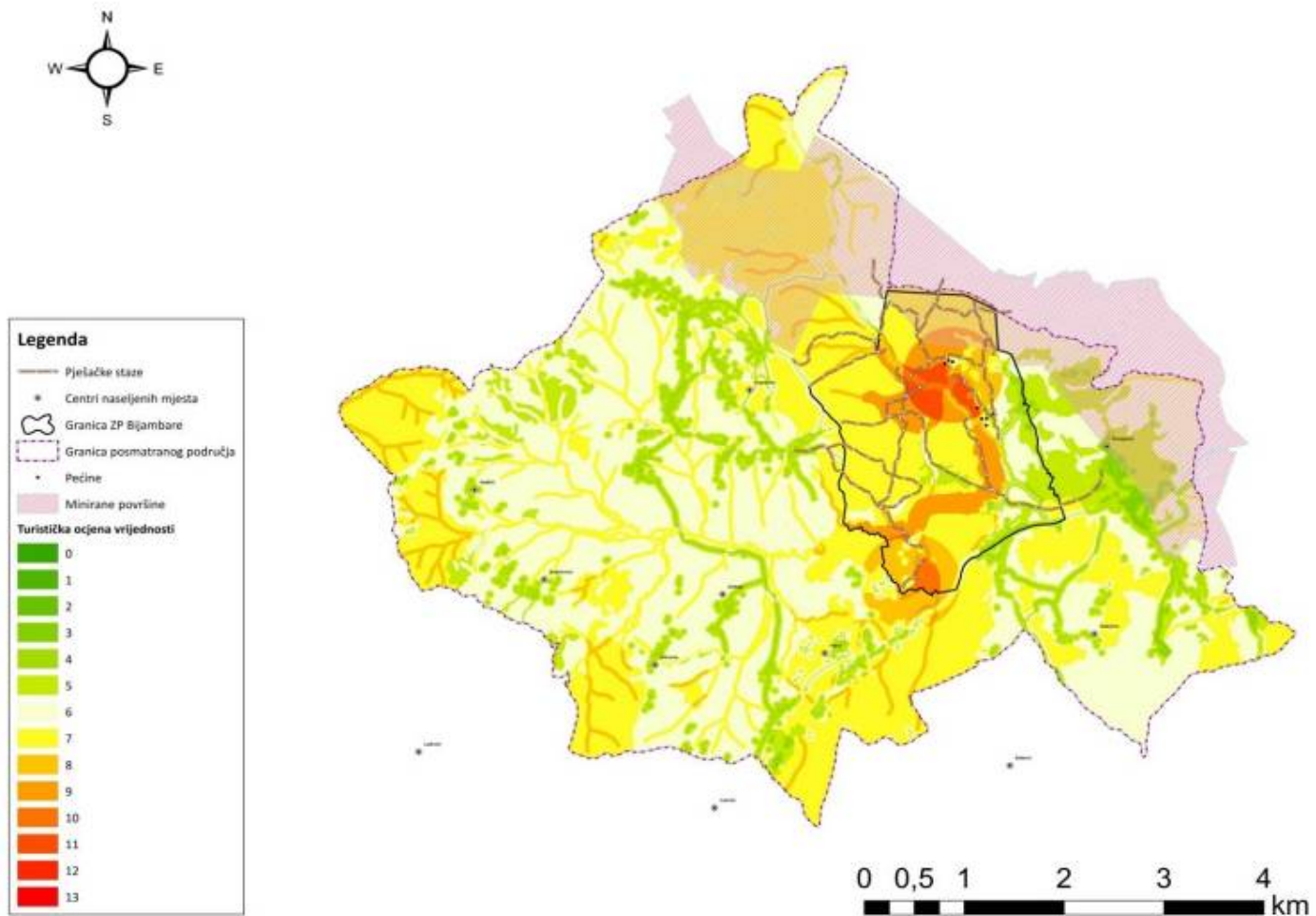
Slika 15 Potencijal nešumskih proizvoda u širem području ZP „Bijambare“

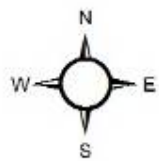
Slika 16 Potencijal meda u širem području ZP „Bijambare“

Slika 17 Ekonomski potencijal sijena u širem području ZP „Bijambare“

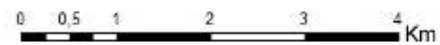
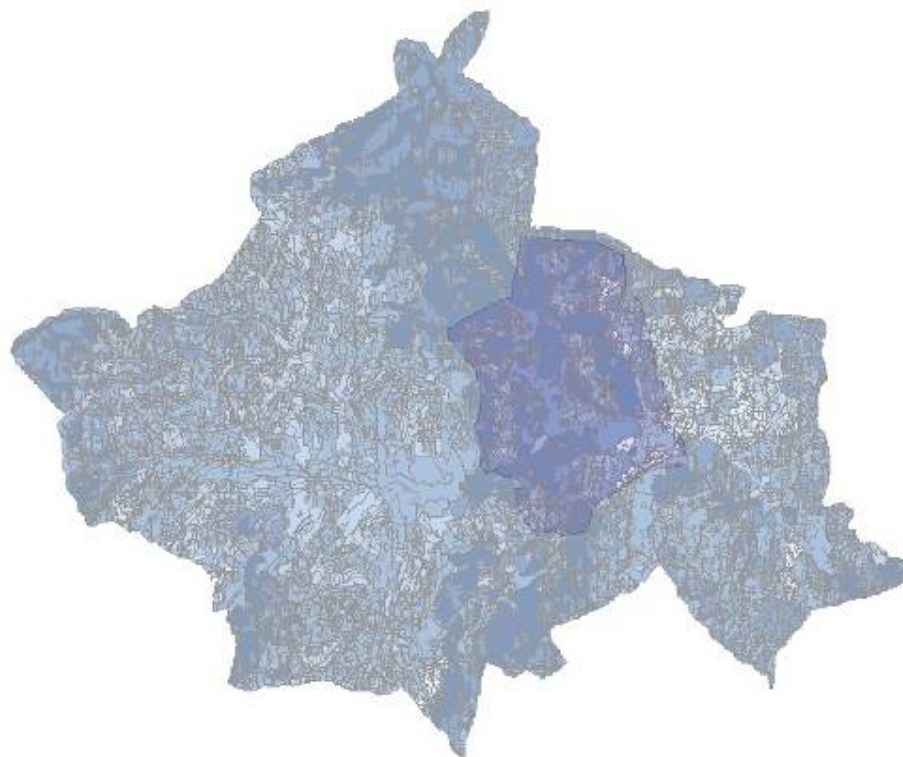

Slika 18 Potencijal turizma u širem području ZP „Bijambare“

Legenda

Vodni potencijal

Slika 19 Potencijal vode u širem području ZP „Bijambare“

Prilog 2 Procjena ekonomske vrijednosti određenih proizvoda u širem području ZP „Bijambare“

Med								
God.	Proizvedena količina [kg/god]	Prodana količina – potrošači [kg/god]	Prodana količina – prerađivači [kg/god]	Maloprodajna cijena [BAM/kg]	Veleprodajna cijena [BAM/kg]	Troškovi proizvodnje BAM/kg	Vrijednost ekosistemske usluge	
							BAM	EUR
2017	11.500,00	0,00	11.500,00	0,00	19,00	14,25	54.625,00	27.814,13

Ljekovito bilje - Kamilica								
God.	Proizvedena količina [kg/god]	Prodana količina – potrošači [kg/god]	Prodana količina – prerađivači [kg/god]	Maloprodajna cijena [BAM/kg]	Veleprodajna cijena [BAM/kg]	Troškovi proizvodnje [BAM/kg]	Vrijednost ekosistemske usluge	
							BAM	EUR
2018	7.200,00	700,00	6.500,00	50,00	16,00	3,00	117.400,00	60.025,67

Ljekovito bilje – Neven								
God.	Proizvedena količina [kg/god]	Prodana količina – potrošači [kg/god]	Prodana količina – prerađivači [kg/god]	Maloprodajna cijena [BAM/kg]	Veleprodajna cijena [BAM/kg]	Troškovi proizvodnje [BAM/kg]	Vrijednost ekosistemske usluge	
							BAM	EUR
2018	160,00	0	160,00	0	25,00	4,00	3.360,00	1.717,94

Ljekovito bilje – Matičnjak								
God.	Proizvedena količina [kg/god]	Prodana količina – potrošači [kg/god]	Prodana količina – prerađivači [kg/god]	Maloprodajna cijena [BAM/kg]	Veleprodajna cijena [BAM/kg]	Troškovi proizvodnje [BAM/kg]	Vrijednost ekosistemske usluge	
							BAM	EUR
2018	416	0	416,00	0	25,00	4,00	8.736,00	4.466,00
ukupno							129.496,00	66.209,61

Žitarice								
God.	Proizvedena količina [kg/god]	Prodana količina – potrošači [kg/god]	Prodana količina – prerađivači [kg/god]	Maloprodajna cijena [BAM/kg]	Veleprodajna cijena [BAM/kg]	Troškovi proizvodnje [BAM/kg]	Vrijednost ekosistemske usluge	
							BAM	EUR
2017	852.800	341.120	511.680	2,8	2,8	2,52	238.784	121.584,78

Sijeno								
God.	Proizvedena količina [kg/god]	Prodana količina – potrošači [kg/god]	Prodana količina – prerađivači [kg/god]	Maloprodajna cijena [BAM/kg]	Veleprodajna cijena [BAM/kg]	Troškovi proizvodnje [BAM/kg]	Vrijednost ekosistemske usluge	
							BAM	EUR
2017	400,00	400	100	3,75	3,75	0,375	1.350	693,01

Turizam					
God.	Posjetitelji	Prihod od turističkih aktivnosti u razmatranom području [BAM]	Vrijednost ekosistemske usluge		
			BAM	EUR	
2017	68 345	341.725	341.725,0	173.847,03	
2016	63 981	319.905	319.905,0	162.746,46	
2015	53 025	265.125	265.125,0	134.878,02	
Prosjek	61 784	308.918	308.918,3	157.157,15	

Ogrijevno drvo								
	Proizvedena količina [m ³ /god]	Prodana količina – potrošači [m ³ /god]	Prodana količina – prerađivači [m ³ /god]	Maloprodajna cijena [BAM/ m ³]	Veleprodajna cijena [BAM/ m ³]	Troškovi proizvodnje [BAM/ m ³]	Vrijednost ekosistemske usluge	
							BAM	EUR
Prosjek	1.097,49	952,70	144,79	21,06	54,65	50,00	20.737,05	10.610,77

Tehničko drvo								
Jela (<i>Abies alba</i>)								
	Proizvedena količina [m ³ /god]	Prodana količina – potrošači [m ³ /god]	Prodana količina – prerađivači [m ³ /god]	Maloprodajna cijena [BAM/ m ³]	Veleprodajna cijena [BAM/ m ³]	Troškovi proizvodnje [BAM/ m ³]	Vrijednost ekosistemske usluge	
							BAM	EUR
Prosjek	1677,10	0	1677,10	0	138,70	55,20	140,05	71,50
Smrča (<i>Picea abies</i>)								
	Proizvedena količina [m ³ /god]	Prodana količina – potrošači [m ³ /god]	Prodana količina – prerađivači [m ³ /god]	Maloprodajna cijena [BAM/ m ³]	Veleprodajna cijena [BAM/ m ³]	Troškovi proizvodnje [BAM/ m ³]	Vrijednost ekosistemske usluge	
							BAM	EUR
Prosjek	2.749,84		2.749,84		145,54	55,2	248,42	126,82
Borovi (<i>Pinus sp.</i>)								
	Proizvedena količina [m ³ /god]	Prodana količina – potrošači [m ³ /god]	Prodana količina – prerađivači [m ³ /god]	Maloprodajna cijena [BAM/m ³]	Veleprodajna cijena [BAM/m ³]	Troškovi proizvodnje [BAM/m ³]	Vrijednost ekosistemske usluge	
							BAM	EUR
Prosjek	93,94		93,94		141,67	55,2	8.123,00	4.146,94
Bukva (<i>Fagus sylvatica</i>)								
	Proizvedena količina [m ³ /god]	Prodana količina – potrošači [m ³ /god]	Prodana količina – prerađivači [m ³ /god]	Maloprodajna cijena [BAM/m ³]	Veleprodajna cijena [BAM/m ³]	Troškovi proizvodnje [BAM/m ³]	Vrijednost ekosistemske usluge	
							BAM	EUR
Prosjek	188,98		188,98		70,96	55,2	2,98	1.520,83
Hrast (<i>Quercus sp.</i>)								
	Proizvedena količina [m ³ /god]	Prodana količina – potrošači [m ³ /god]	Prodana količina – prerađivači [m ³ /god]	Maloprodajna cijena [BAM/m ³]	Veleprodajna cijena [BAM/m ³]	Troškovi proizvodnje [BAM/m ³]	Vrijednost ekosistemske usluge	
							BAM	EUR
Prosjek	8,22		8,22		99,32	55,20	363,00	185,32
Ostali lišćari								
	Proizvedena količina [m ³ /god]	Prodana količina – potrošači [m ³ /god]	Prodana količina – prerađivači [m ³ /god]	Maloprodajna cijena [BAM/m ³]	Veleprodajna cijena [BAM/m ³]	Troškovi proizvodnje [BAM/ m ³]	Vrijednost ekosistemske usluge	
							BAM	EUR
Prosjek	19,74		19,74		69,93	55,20	291,00	148,56
Prosjek							400.227,00	204.322,98

Prilog 3 SWOT analiza pro-biodiverzitetskog poslovanja u širem području ZP „Bijambare“ – rezultat radionica ECO KARST

Tip	Snaga	Slabosti	Prilike	Prijetnje
Poljoprivredni usjevi	<ul style="list-style-type: none"> • Kvalitet zemljišta i čista voda - veliki potencijali za proizvodnju organske hrane), • Posjedovanje tradicionalnih znanja, • Odsustvo potencijalnih velikih zagađivača (industrija i sl.), • Nadmorska visina prilagođena za razvoj organske proizvodnje, • Bogatstvo vodnim resursima 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljno educirano lokalno stanovništvo o potencijalima za poljoprivrednu proizvodnju, • Nedostatak potvrda o kvaliteti proizvoda, • Nedostatak marketinga proizvoda na lokalnom nivou, • Blizina farme pilića (ugrožava kvalitet zraka, vode i zemljišta), • Nedostatak planiranja proizvodnje i plasmana, • Malo tržište za otkup usjeva, • Neganizovanost poljoprivrednih proizvođača, • Nedovoljno educirani proizvođači o zaštiti i pomoći u zaštiti u voćarstvu 	<ul style="list-style-type: none"> • Osnivanje zadruge/klastera ili drugog oblika udruženja poljoprivrednih proizvođača, • Unaprijediti proizvodnju jedinstvenih prehrambenih proizvoda, • Organizacija treninga za buduće poduzetnike koji imaju poslovnu ideju u oblasti poljoprivrede i proizvodnje meda (pisanje projektnih aplikacija i pristup finansijskim sredstvima), • Ostvariti saradnju sa trgovačkim centrima i uključiti se u njihov program podrške domaćoj proizvodnji, • Promovirati uzgoj ljekovitih biljaka (plantažiranje). 	<ul style="list-style-type: none"> • Smanjenje podsticaja (rizik za proizvođače da prestanu sa proizvodnjom), • Slaba zaštita proizvođača usljed vremenskih nepogoda i štete zbog divljači (naknada štete, osiguranje i sl.), • Država ne štiti domaću proizvodnju (nisu konkurentni na tržištu) • Regulatorna za organsku proizvodnju nedovoljno razvijena
Turistička atraktivnost	<ul style="list-style-type: none"> • Izvrstan kvalitet zraka • Autentičnost tradicionalnih proizvoda lokalne zajednice • Ljepota pejzaža • Tradicionalna znanja-etnologija područja • Nekropola stećaka, • Bogatstva Zaštićenog pejzaža Bijambare • Kulturno historijska ostavština 	<ul style="list-style-type: none"> • Registracija biznisa i otežane procedure • Nepostojanje staza za šetanje i planinarenje • Složena procedura za poticaje • Putna komunikacija, udaljenost od grada • Slaba koordinacija sa lokalnom zajednicom • Nerazvijena infrastruktura • Neprijemno odlaganje otpada • Otvoreni plamen, požari 	<ul style="list-style-type: none"> • Kreiranje sadržaja Edukacijsko–rekreativnog eko kampa (EREK) • Medicinski turizam • Korištenje termalna voda Podlipnik • Organizovane posjete s fokusom na korištenjem ponude šireg područja Bijambara • Pojačati promociju područja • Obogaćivanje sadržaja turističkih sadržaja • Edukacija stanovništva 	<ul style="list-style-type: none"> • Migracija stanovništva, • Ubrzan privredni razvoj prijeti zagađenju vode i zraka, te potencijalno narušava pejzaž šireg područja Bijambara

Tip	Snaga	Slabosti	Prilike	Prijetnje
Drvo i nedrvni šumski proizvodi	<ul style="list-style-type: none"> Lokalno stanovništvo ima vještine za iskorištavanje (alate, znanje za sječu i sl.) Implementacija šumskoprivrednih osnova (veći nadzor inspekcije nad radom preduzeća Sarajevo šuma) 	<ul style="list-style-type: none"> Nedostatak proizvodnih/prerađivačkih pogona – Veći stepen finalizacije proizvoda Minirana područja (nemogućnost upravljanja) Nedostatak jače biološke kontrole Nepostojanje udruženja/asocijacije privatnih šumoposjednika Devastirane napuštene šume (širenje bolesti, štetnika i sl.) 	<ul style="list-style-type: none"> Uspostavljanje asocijacije privatnih šumoposjednika, Licitiranje drveta Organizacija treninga za buduće poduzetnike koji imaju poslovnu ideju u oblasti drvnih i nedravnih šumskih proizvoda (pisanje projektnih aplikacija i pristup finansijskim sredstvima) Pošumljavanje Bolja zaštita od parazita i nametnika Edukacija stanovništva i turista sa aspekta preventivnih mjera za sprečavanje požara 	<ul style="list-style-type: none"> Zakonska regulativa privatnih šuma, procedure za sječu i imovinsko – pravni odnosi Nepostojanje zakona o šumama FBiH, implementacija kantonalnog zakona, pretvorba šumskog u građevinsko zemljište (urbanizacija), inspekcija i kontrola nad istim Požari – nemogućnost pristupa miniranim područjima

Prilog 4. Učešće lokalne zajednice

U procesu izrade Akcionog plana, učestvovala su interesne strane iz različitih sektora, u cilju integracije prikupljanja informacija, vrednovanja ekosistemskih usluga, prepoznavanja ciljeva i predlaganja aktivnosti realizacije akcionog plana. Učesnici iz različitih udruženja, vladinih organa, struka i oblasti su prisustvovali na tri organizovane radionice, treningu malog lokalnog poduzetništva, te su tom prilikom imali priliku iznijeti svoja znanja, stavove i prodiskutirati predložene ciljeve i aktivnosti Akcionog plana.

Tabela 5 Lista učesnika

Br.	Učesnik	Ime kompanije
1	Ilvana Herić	Sehara d.o.o.
2	Željka Herić	UŽ Ruža Srednje
3	Zelija Avdibegović	NVO Zlatne ruke Ilijaš
4	Mirsada Spahić	NVO Zlatne ruke Ilijaš
5	Arnela Fazlić	KSC i Radio Ilijaš
6	Adnan Medić	Kantonalna uprava za inspekcijske polove KS
7	Fazlić Denis	KSC i Radio Ilijaš
8	Lemezhan Nermina	Općina Ilijaš
9	Kovačević Nusret	UČD Srednje
10	Kovačević Senad	ULD Srednje
11	Mirsad Kustura	PD Bijambare Ilijaš
12	Halilović Mejra	Vila Mejra
13	Musić Omar	Halilovićd.o.o. Ilijaš
14	Mešetović Enisa	Općina Ilijaš
15	Lugonić Habiba	Federalni zavod za agropedologiju
16	Balta Mirsad	IPP Gradina
17	Meho Džamolić	PD Bijambare Ilijaš
18	Mirza Hulusić	Zavod za izgradnju KS
19	Ahmiš Faik	Lokalni vlasnik marketa
20	Halilović Almir	Granada d.o.o. Ilijaš
21	Sivac Atif	Drvo produkt
22	Meho Gljiva	Društvo poduzetnika Maja Ilijaš
23	Selver Herić	LD Srednje
24	Sanela Pašić	Zavod za izgradnju KS
25	Sadeta Kašinkaj	Zavod za izgradnju KS

Br.	Učesnik	Ime kompanije
26	Geko Ensar	Zavod za izgradnju KS
27	Bordnić Džana	EKO TIM
28	Fermiz Smajlović	SARFA D.O.O.
29	Jožić- Zagorac Sanja	Općina Ilijaš
30	-	MZ Srednje
31	Čustović Senad	Općina Ilijaš
32	Marukić Mirza	Općina Ilijaš
33	Nermina Sarajlić	Ornitološko društvo „Naše ptice“
34	Fazlić Akif	Općina Ilijaš
35	-	Ministarstvo za okoliš i turizam- Sektor okoliša
36	Dejan Kulijer	Društvo BIO.LOG
37	Herić Ćamil	Lovačko društvo Srednje
38	Rijad Tikveša	Asocijacija za zaštitu i promociju prirode, okoliša i zdravlja Ekotim
39	Refik Kurtović	Osnovna škola Srednje
40	Kustura Mirsad	Osnovna škola Hašim Spahić Ilijaš
41	Senad Čustopvić	Općina Ilijaš
42	Mahir Dević	Osnovna škola Stari Ilijaš, Ilijaš
43	Amela Roksa	Ministarstvo planiranja, građevine i zaštite prirode KS
44	Krvavac Zijada	Ministarstvo planiranja, građevine i zaštite prirode KS
45	Sead Vojniković	Šumarski fakultet, Univerzitet u Sarajevu
46	Jasmina Tahmaz	Poljoprivredno-prehrambeni fakultet, UNSA
47	Nusret Drešković	Prirodno-matematički fakultet, Univerzitet u Sarajevu

Br.	Učesnik	Ime kompanije
48	Barudanović Senka	Prirodno-matematički fakultet, Univerzitet u Sarajevu
49	-	NGO Pokret Gorana
50	Samir Đug	Prirodno-matematički fakultet, Univerzitet u Sarajevu
51	- Mirha Šabanović	Zavod za kulturno historijske spomenike

Br.	Učesnik	Ime kompanije
52	-Asja Hadžiefendić Musić	Kantonalna turistička agencija
53	-	KJP „Sarajevo Šume“
54	-	Uprava za šumarstvo
55	-	KJU Vodostan

